

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Факультет педагогічної та соціальної освіти
Кафедра педагогіки, психології та інклюзивної освіти

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОСНОВИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Ступінь бакалавра

Рівень вищої освіти – перший (освітньо-професійний)

Галузь знань: 23 Соціальна робота

спеціальність: 231 Соціальна робота

освітньо-професійна програма: Соціальна робота. Соціальна педагогіка

2022 – 2023 навчальний рік

Розробник: Султанова Наталя Вікторівна, професор кафедри педагогіки,
психології та інклюзивної освіти, доктор педагогічних наук, доцент

(Султанова Н.В.)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки, психології та
інклюзивної освіти

Протокол № 13 від « 27» серпня 2022 р.

Завідувач кафедри педагогіки, психології та інклюзивної освіти

(в.о.Султанова Н.В.)

Анотація

Робоча навчальна програма з дисципліни «Основи інклюзивної освіти» є нормативним документом МНУ імені В. О. Сухомлинського, який розроблено професором кафедри педагогіки, психології та інклюзивної освіти на основі освітньо-кваліфікаційної характеристики підготовки бакалаврів відповідно до навчального плану для напряму підготовки «Соціальна робота» денної форми навчання.

Робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами кредитно-трансферної системи організації навчання. Програма визначає обсяги знань, які повинен опанувати бакалавр відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни «Соціальна робота за кордоном», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів.

Ключові слова: інклюзія, інтеграція, діти з особливими освітніми потребами, індивідуальний навчальний план, корекційно-реабілітаційна робота.

Annotation

The working curriculum in the discipline "Fundamentals of Inclusive Education" is a normative document of VN Sukhomlinsky MNU, which was developed by Professor of Pedagogy, Psychology and Inclusive Education on the basis of educational and qualification characteristics of bachelors in accordance with the curriculum for training "Social Work" full-time education.

The working curriculum is concluded in accordance with the requirements of the credit-transfer system of education. The program determines the amount of knowledge that must be mastered by the bachelor in accordance with the requirements of educational and qualification characteristics, the algorithm for studying the material of the discipline "Social Work Abroad", the necessary methodological support, components and technology for assessing student achievement.

Key words: inclusion, integration, children with special educational needs, individual curriculum, correctional and rehabilitation work.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 23 Соціальна робота	Варіативна
	Спеціальність 231 «Соціальна робота»	Рік підготовки: 1-й (СК)
Семестр		
1-й		
Лекції 16 год.		
Практичні, семінарські 24 год.		
Самостійна робота 80 год.		
Загальна кількість годин – 120	Ступінь бакалавра	Вид контролю: екзамен
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 год.; самостійної роботи студента – 4 год.		16 год.
		Практичні, семінарські 24 год.
		Самостійна робота 80 год.
		Вид контролю: екзамен

Мова навчання – українська.

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 120 год.: 40 год. – аудиторні заняття, 80 год. – самостійна робота (25% ~ 75%).

2. Мета, завдання навчальної дисципліни та програмні результати навчання

Мета курсу: формування систематизованих наукових уявлень про сутність, основні завдання, напрями соціально-педагогічної роботи з дітьми, які мають особливі потреби, в дошкільних та загальноосвітніх закладах з інклюзивною формою навчання; вивчення особливостей організації, нормативно-правового забезпечення, проблем і перспектив проектування інклюзивного освітнього середовища для цих дітей; формування загальнокультурних та професійних компетенцій майбутніх соціальних працівників, необхідних для ефективної діяльності в якості організаторів та виконавців програм інклюзивного навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку; здійснення особистісно-мотиваційної, когнітивної та практичної підготовки майбутніх бакалаврів з соціальної роботи до реалізації інклюзивної моделі освіти на різних рівнях системи надання освітніх послуг.

Завдання курсу:

– сформувати професійний світогляд і наукові уявлення про сутність інклюзивної освіти на основі аналізу провідних концептуально-методологічних підходів до визначення поняття «інклюзивна освіта»;

– сформувати уявлення про загальні тенденції розвитку інклюзивної освіти у світі та в Україні;

– сформувати практичні навички і уміння визначати зміст, методи і оптимальні структурно-організаційні форми здійснення професійної діяльності соціальних педагогів у навчальних закладах з інклюзивною формою навчання;

– виробити навички командної роботи при навчанні та вихованні дітей з особливими освітніми потребами;

– забезпечити досконале володіння стратегіями взаємодії з батьками дітей з порушеннями психофізичного розвитку;

– виробити усвідомлення необхідності зростання педагогічної майстерності у галузі соціального супроводу осіб з особливими потребами в освіті.

Передумови для вивчення дисципліни: успішне засвоєння навчальних дисциплін «Педагогіка», «Соціальна педагогіка», «Вікова психологія», «Соціальна психологія», «Теорія та технології соціальної роботи», «Соціальна профілактика», «Філософія освіти».

Програмні результати навчання:

ПРН-1. Оперувати основними концепціями, теоріями, проблемами філософії й методології науки, змістом сучасних філософських дискусій із проблем розвитку суспільства та освіти; здійснювати рефлексію щодо актуальних проблем суспільного та індивідуального буття.

ПРН-5. Знати трансформаційні зміни та сучасний стан розвитку педагогічної освіти в Україні та за її межами.

ПРН-6. Усвідомлювати та пояснювати закономірності і принципи вищої освіти, встановлювати зв'язки між ними, розкривати особливості їх реалізації у галузі педагогічної освіти і науки.

ПРН-8. Мати передові концептуальні та методологічні знання з педагогічної освіти, і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.

Згідно з вимогами ОПІ студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Здатність планувати та управляти часом.

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 4. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК 5. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 8. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 9. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК 10. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

ЗК 11. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК 12. Здатність розробляти та управляти проектами.

ЗК 13. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.

ЗК 14. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК 15. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

II. Фахові:

ФК 1. Здатність аналізувати і структурувати організаційну, управлінську проблему та знаходити конструктивне рішення.

ФК 2. Здатність опановувати сучасними теоріями та моделями управління.

ФК 3. Здатність критичного усвідомлення специфічності та взаємозв'язку між культурними, соціальними та економічними процесами.

ФК 4. Враховувати економічні, екологічні, правові, політичні, соціологічні, технологічні аспекти формування ринку культури.

ФК 5. Визначати стратегічні пріоритети та аналізувати особливості місцевих, регіональних, національних та глобальних стратегій соціокультурного розвитку.

ФК 6. Здійснювати планування, управління та контроль за виконанням поставлених завдань та прийнятих рішень.

ФК 7. Розробляти соціокультурні проекти та забезпечувати їх операційну реалізацію.

ФК 8. Визначати і використовувати адекватний професійний інструментарій для розробки та оперативного управління соціокультурними проектами.

ФК 9. Організовувати роботу з різними стейкхолдерами соціокультурної розбудови.

ФК 10. Виявляти, використовувати, інтерпретувати, критично аналізувати джерела інформації в області менеджменту соціокультурної сфери.

ФК 11. Розробляти та впроваджувати сучасні форми забезпечення міжкультурної взаємодії.

ФК 12. Використовувати сучасні методи обробки інформації для організації та управління соціокультурними процесами.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.

Тема 1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи

Тема 2. Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти

Тема 3. Індивідуальний навчальний план

Тема 4. Робота з батьками з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання

Тема 5. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі

Тема 6. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання

Тема 7. Адаптації та модифікації в освітньому процесі закладу з інклюзивною моделлю навчання

Тема 8. Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів

3. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Методологічні, теоретичні та законодавчо-нормативні засади інклюзивної освіти

Тема 1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи

Тема 2. Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти

Кредит 2. Практико-орієнтовані складові інклюзивного навчання

Тема 3. Індивідуальний навчальний план

Тема 4. Робота з батьками з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання

Кредит 3. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання

Тема 5. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі

Тема 6. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання

Кредит 4. Загальні принципи забезпечення корекційно-розвивального процесів

Тема 7. Адаптації та модифікації в освітньому процесі закладу з інклюзивною моделлю навчання

Тема 8. Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів

3. Структура навчальної дисципліни Денна форма навчання

Назви кредитів і тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	сп
1	2	3	4	5	6	7
Кредит 1. Методологічні, теоретичні та законодавчо-нормативні засади інклюзивної освіти						
Тема 1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи	14	2	2			10
Тема 2. Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти	16	2	4			10
Усього:	30	4	6			20
Кредит 2. Практико-орієнтовані складові інклюзивного навчання						
Тема 3. Індивідуальний навчальний план	14	2	2			10
Тема 4. Робота з батьками з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання	16	2	4			10
Усього:	30	4	6			20
Кредит 3. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання						
Тема 5. Професійне співробітництво в	14	2	2			10

інклюзивному навчальному закладі						
Тема 6. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання	16	2	4			10
Усього:	30	4	6			20
Кредит 4. Загальні принципи забезпечення корекційно-розвивального процесів						
Тема 7. Адаптації та модифікації в освітньому процесі закладу з інклюзивною моделлю навчання	14	2	2			10
Тема 8. Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів	16	2	4			10
Усього:	30	4	6			20
Усього годин	120	16	24			80

4. Теми семінарських занять Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Методологічні, теоретичні та законодавчо- нормативні засади інклюзивної освіти		
1	Тема 1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи	2
2	Тема 2. Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти	4
Кредит 2. Практико-орієнтовані складові інклюзивного навчання		
3	Тема 3. Індивідуальний навчальний план	2
4	Тема 4. Робота з батьками з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання	4
Кредит 3. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання		
6	Тема 5. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі	2
7	Тема 6. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання	4

Кредит 4. Загальні принципи забезпечення корекційно-розвивального процесів		
9	Тема 7. Адаптації та модифікації в освітньому процесі закладу з інклюзивною моделлю навчання	2
10	Тема 8. Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів	4
	Разом:	24

5. Теми самостійних занять

Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Методологічні, теоретичні та законодавчо- нормативні засади інклюзивної освіти		
1	Тема 1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи	10
2	Тема 2. Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти	10
Кредит 2. Практико-орієнтовані складові інклюзивного навчання		
3	Тема 3. Індивідуальний навчальний план	10
4	Тема 4. Робота з батьками з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання	10
Кредит 3. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання		
6	Тема 5. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі	10
7	Тема 6. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання	10
Кредит 4. Загальні принципи забезпечення корекційно-розвивального процесів		
9	Тема 7. Адаптації та модифікації в освітньому процесі закладу з інклюзивною моделлю навчання	10
10	Тема 8. Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів	10
	Разом:	80

7. ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА (навчальний проект)

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Завершується виконання ЩЦЗ прилюдним захистом навчального проекту.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ЩЦЗ) з курсу «Технології соціальної роботи в зарубіжних країнах» – це вид науково-дослідної роботи бакалавра, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Індивідуальне науково-дослідне завдання складається з двох напрямів :

I – підготовка та захист контрольної роботи (для студентів ДФН);

II – підготовка доповіді з висвітленням проблем (для студентів ДФН) за темами:

1. Комунікація з іншими фахівцями та командний підхід до навчання дітей з особливими освітніми потребами.

2. Особистісно-орієнтована модель навчання – сучасна освітня технологія.

3. Дитиноцентризм й принципи традиційної педагогіки.

4. Порівняння традиційної моделі навчання з особистісно-орієнтованою моделлю. Роль вчителя в технології особистісно-орієнтованого навчання.

5. Інноваційні технології, їх роль в інклюзивному навчанні.

6. Формування дитячого колективу і створення атмосфери сприйняття відмінностей. Моделювання належних способів взаємодії з усіма дітьми.

7. Методики для розвитку позитивних стосунків між ровесниками у дитячому садку та поза його межами.

8. Роль педагога у впровадженні інклюзивної освіти та засоби досягнення тривалих результатів.

9. Педагоги як провідники змін в освітній системі.

10. Рефлексія як засіб особистісного розвитку та вдосконалення навчально-виховного процесу у системі інклюзивної освіти.

Загальні вимоги до виконання індивідуального завдання:

1) індивідуальне завдання може бути виконано у вигляді презентації або з використанням малюнків схем тощо;

2) доповідь за темою повинна бути чіткою, стислою, студент повинен розповідати, а не читати текст;

3) студент має бути підготовлений для відповіді на запитання стосовно термінів, значень, винаходів стосовно теми доповіді.

9. Форми роботи та критерії оцінювання

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА	УМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ
--------	-----------	-------------------------------

ЕКТС		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Форми поточного та підсумкового контролю. Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (КР). Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних, лабораторних робіт, уміння самостійно опрацьовувати тексти, складання конспекту рекомендованої літератури, написання і захист реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю (КР, іспит) є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу кредитів.

Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях:

Студенту виставляється відмінно коли він відмінно володіє матеріалом

Студенту виставляється дуже добре коли він відмінно володіє матеріалом але не може відповісти на питання за відповідною темою

Студенту виставляється добре коли він відмінно володіє матеріалом але не може відповісти на питання за відповідною темою та пояснити значення використаних термінів

Студенту виставляється достатньо коли студент розкриває тему наполовину

Студенту виставляється мінімальний задовільно коли студент погано орієнтується у відповідній темі

Оцінка за виконання індивідуального науково-дослідного завдання, завдань самостійної роботи виставляється з урахуванням таких параметрів:

Кількість балів у кінці семестру повинна складати від 140 до 400 балів (за 4 кредити), тобто сума балів за виконання усіх завдань.

Поточне оцінювання та самостійна робота								КР 1 КР 2	Накопичувальні бали/сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	Всього за 2 КР 160	400/100
40	40	40	40	40	40	40	40		

*Примітка. Коефіцієнт для іспиту – 0,6. Іспит оцінюється в 280 б.

10. Засоби діагностики

Засобами діагностики та методами демонстрування результатів навчання є:

Самостійні роботи, виконання тестових завдань, контрольні роботи, відео-презентація, реферативна робота.

11. Методи навчання

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.

За джерелом інформації: • Мультимедійні лекції із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, практикуми. • Наочні: відеоінформація. • Практичні: вправи.

За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

Методи стимулювання інтересу до навчання: інтерактивні методи навчання, створення ситуацій пізнавальної новизни та зацікавленості.

12. Рекомендована література

Базова

1. Белкина И. Н., Слащенин С. А. Особенности организации взаимодействия участников в процессе инклюзивного образования школ. *Проблемы педагогики*. 2017. № 9(32). С. 65–68.
2. Берегова М. І., Савінова Н. В., Борулько Д. М. Інклюзивне навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Навчально-методичний посібник. Миколаїв: видавець Торубара В.В., 2019. 166 с.
3. Белова О. Б. Особливості розвитку мовлення у дітей з інтелектуальними порушеннями. *Медична освіта*. 2021. № 1. С. 5–10.
4. Білавич Г., Мартинюк Г. Didactic game and importance in the development of children with special needs. *Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції «Соціальні трансформації у кризовий період»*. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. С. 15-18.
5. Вихрущ А. В. Діти з особливими потребами в умовах реформування системи місцевого самоврядування. *Медична освіта*. 2020. № 4. С. 10–15.
6. Вчитель і асистент: ролі і відповідальність. URL: http://www.educationinclusive.com/wp-content/docs/ATATeacher_and_Teachers_Assistants_Roles_and_Responsibilities_UKR.pdf. (Дата звернення: 11.01.2021)
7. Єфімова С.М. Лідерство та інклюзивна освіта: [навч.-метод. посіб.] / С.М. Єфімова, С.В. Королук / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2011. – 164 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

8. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: [навч.-метод. посіб.] / [Тім Лорман, Джоан Депплер, Девід Харві]; пер. з англ. – К.: СПД-ФО Парашин І.С., 2010. – 296 с.
9. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія] / Алла Анатоліївна Колупаєва. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – 272 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
10. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 273 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
11. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко. – К.: «АТОПОЛ», 2010. – 96 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
12. Колупаєва А.А. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Е.А. Данілявічуте, С.В. Литовченко. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 197 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
13. Лорман Т. Сім стовпів інклюзивної освіти. Як перейти від запитання «Чому?» до запитання «Як?» // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №3 (57). – 2010. – С. 3-11.
14. Мартинчук О.В. Діти з особливими освітніми потребами / Дитина. Програма навчання і 48 виховання дітей дошкільного віку від двох до семи років / Наук. кер. програмою: О.В. Проскура, Л.П. Кочина, В.У. Кузьменко, Н.В. Кудикіна. / Мін. осв. і наук., мол. та спорту України, Головн. упр. осв. і наук. викон. орг. Київміськради (КМДА), Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – 3-є вид., доопр. та доп. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2012. – С. 94-99, 162-165, 239-243, 399-406.
15. Основи інклюзивної освіти: [навч.-метод. посіб.] / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: «А.С.К.», 2012. – 307 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

Допоміжна

1. Байда Л.Ю. Інвалідність та суспільство: [навч.-метод. посіб.] / Л.Ю. Байда, О.В. Красюкова-Еннс, С.Ю. Буров та ін. / За заг. ред. Л.Ю. Байди, О.В. Красюкової-Еннс. – К., 2012. – 216 с.
2. Выготский Л.С. Собр. соч. в 6-ти т. / Л. С. Выготский. – М.: Изд-во Акад. пед. наук, 1983. – Т. 5. Основы дефектологии / Под ред. Т.А. Власовой. – 1983. – 369 с.
3. Даніелс Е. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів. // Е. Деніелс, К. Стаффорд – Львів: Т-во «Надія», 2000. – 255 с.
4. Данілявічуте Е.А. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: [навч.-метод. посіб.] / Е.А. Данілявічуте, С.В. Литовченко / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 360 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

5. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» // Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 2. – С. 252-258.
6. Закон України «Про охорону дитинства» // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 30. – С. 142-150.
7. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» // Відомості Верховної Ради. – 2006. – № 2-3. – С. 36-42.
8. Малофеев Н.Н. Современный этап в развитии системы образования в России: результаты исследования как основа для построения программы развития // Дефектология. – 1997. – № 6. – С. 3-14.
9. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Олена Валеріївна Мартинчук. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 288 с.
10. Мартинчук О.В. Формування толерантності як складової професійно-педагогічної підготовки студентів до роботи в інклюзивних закладах освіти // Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (28-29 березня) / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка та ін.; за заг. ред. В.О. Огнев'юка [редкол.: В.О. Огнев'юк, В.П. Андрущенко, 50 Л.Л. Хоружа, О.М. Олексюк, О.В. Уваркіна, Н.М. Віннікова]. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – С. 914-919.
11. Моклович Ю.Я. Інклюзивна форма освіти: досвід колективу загальноосвітнього навчального закладу // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №1 (65). – 2013. – С. 40-44.
12. Положення про центральну та республіканську (Автономна республіка Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні (міські) психолого-медико-педагогічні консультації / Наказ Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України від 07.07.2004. – № 569/38 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Національної академії педагогічних наук України від 23.06.2011 N 623/61) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-vnesennja-zmin-dopolozhennja-pro-centralnu-ta-respublik-doc80612.html> – Назва з екрану.
13. Порядок комплектування дошкільних навчальних закладів (груп) компенсуючого типу / Наказ Міністерства освіти і науки України та Міністерства охорони здоров'я від від 27.03.2006. – № 240/ 165. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=6265> – Назва з екрану.
14. Сак Т.В. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: [навч. курс та

наук.-метод. посіб.]. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2011. – 168 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

15. Сак Т.В. Технологія зворотного зв'язку в інклюзивному навчанні // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №4 (64). – 2012. – С. 2-5.

16. Синьов В., Шевцов А. Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні // Дефектологія. – № 2. – 2004. – С. 6-11.

17. Специальная педагогика: [учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений] / Л.И. Аксёнова, Б.А. Архипов, Л.И. Белякова и др. / Под ред. Н.М. Назаровой. – М.: Академия, 2001. – 400 с.

18. Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад. В.І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с. 51

19. Специальная дошкольная педагогика: [учебное пособие] / Е.А. Стребелева, А.Л. Венгер, Е.А. Екжанова и др. / Под ред. Е.А. Стребелевой. – М.: Академия, 2001. – 312 с.

20. Таранченко О.М. Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі: [навч.-метод. посіб.] / О.М. Таранченко, Ю.М. Найда / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 124 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

21. Таранченко О.М. Діти з порушеннями слуху в інклюзивному закладі // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №4 (58). – 2010. – С. 3-8.

22. Таранченко О.М. Тенденції сучасної освіти: роль педагога у створенні ефективної інклюзивної школи // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №1 (59). – 2011. – С. 18-24.

23. Як зробити школу інклюзивною. Досвід проектної діяльності: [метод. посіб.] / Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» / Уклад. С. Єфімова. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2012». – 152 с.

13. Інформаційні ресурси

1. Василенко О.М. Соціально-педагогічна робота з учнями з особливими потребами в загальноосвітній школі інклюзивної орієнтації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vmurol.com.ua/upload/publikatsii/Problemi_studentiv_z_invalidnistyu/pdf/Vasilenko_Soc_ped_robota.pdf (дата звернення: 06.08.2013). – Назва з екрану.

2. Довідник видань проекту «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні»: мат-ли Міжнародної конференції «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні: знання, практика та політика» (11-12 лютого 2014 р., Київ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

[http://osvitportal.lviv.ua/portal/doc/ Довідник_видань_проекту.pdf](http://osvitportal.lviv.ua/portal/doc/Довідник_видань_проекту.pdf) – Назва з екрану.

3. Зміни до Положення про центральну та республіканську (Автономна республіка Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні (міські) психолого-медико- педагогічні консультації / Наказ Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України від 07.07.2012. – № 569/38 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Національної академії педагогічних наук України від 23.06.2015 N 623/61) [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://document.ua/provnesennja-zmin-do-polozhennja-pro-centralnu-ta-respublik-doc80612.html>.

4. Єфімова С.М. Як зробити школу інклюзивною?: [практичний посіб. для адміністрації загальноосвітніх навчальних закладів] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.education-inclusive.com](http://www.education-inclusive.com) – Назва з екрану.

5. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія] / Алла Анатоліївна Колупаєва. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – 272 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/448149/> – Назва з екрану.

6. Концепція розвитку інклюзивної освіти // Наказ МОН України від 01.10.2010 р. № 912 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://firstedu.org.ua/index.php>. – Назва з екрану.

7. Кривоносова О.В. Науковий доробок у галузі інклюзивної освіти в Україні / О.В. Кривоносова, О.Ф. Федоренко // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №3 (63). – 2012. – С. 11-16.

8. Лупарт Дж. Шкільна реформа в Канаді: перехід від роздільних систем освіти до інклюзивних шкіл / Джуді Лупарт, Чарльз Веббер // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – №1 (55). – 2010. – С. 6-11.

9. Мартинчук О.В. Вплив філософського знання на розробку проблеми освітньої інтеграції дітей з особливими потребами / Современная наука: тенденции развитияМеждународная научная конференция (5-7 июля, 2013 г., Будапешт) / Martynchuk E. V. The influence of philosophic knowledge on the development of the problem of educational integration of the children with special needs // Scientific and professional conference: Modern science tendencies of development heed in Budapest 5 th -7 th july 2013. [Електронний ресурс]. –Режим доступу:

<http://scaspee.com/conference-bdquomodern-science-tendencies-of-developmentrdquo.htm> – 53 Назва з екрану.

10.Мартинчук Е.В. Особенности организации и обеспечения инклюзивного обучения в общеобразовательных учебных заведениях Украины // Педагогика и психология: [научно- методический журнал] / Глав. ред. С.Ж. Пралиев /

Казахский Национальный педагогический университет имени Абая. – Алматы. – №1 (14). – 2014. – С. 6-10. http://www.kaznpu.kz/docs/1_2013.pdf#page=6.

11. Мартинчук О.В. Підготовка майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти // Вісник психології і педагогіки: [Електронний ресурс]: Збірник наук. праць / Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка, Інститут психології і соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка. – Випуск 8. – К., 2012. – Режим доступу до збірника: <http://www.psyh.kiev.ua>.

12. Мартинчук О.В. Теоретичні основи формування професійної компетентності вихователів дошкільних закладів у сфері розвитку дітей з особливими освітніми потребами // Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Корекційна освіта: історія, сучасність, перспективи» (Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 6-7 жовтня 2011 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fkspp.at.ua/Bibl/zbirnik17-1.pdf#page=83> – Назва з екрану.

13. Миронова С.П. Корекційно-педагогічний супровід інклюзивної освіти // Матеріали інтернет-конференції / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://fkspp.at.ua/konf2/mironova_s.p..pdf – Назва з екрану.

14. Організація навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання / Інструктивно-методичний лист МОН, молоді та спорту № 1/9-384 від 18.05.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/29627/ – Назва з екрану.

15. Основи інклюзивної освіти: [навч.-метод. посіб.] / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: «А.С.К.», 2012. – 307 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/958780/> – Назва з екрану.

16. Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах // Постанова Кабінету Міністрів України від 15.08.2011 р. № 872. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-п> – Назва з екрану.

17. Про затвердження заходів щодо впровадження інклюзивного навчання в дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2021 року / Наказ Міністерства освіти й науки України № 1034 від 23.07.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v1034729-13> – Назва з екрану.

18. Про організацію психологічного і соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання / Лист МОН молодьспорт № 1/9-529 від 26.07.12 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/30376/ – Назва з екрану.

- 19.Семаго М.М. Междисциплинарное взаимодействие специалистов инклюзивного образования / М.М. Семаго, Н.Я. Семаго. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.f-nashideti.ru/inclusiya/182-mezhdisciplin.html> – Название с экрана.
- 20.Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.education-inclusive.com – Назва з екрану.
- 21.www.ussf.kiev.ua – сайт Всеукраїнського фонду «Крок за кроком».
- 22.www.isprukr.org.ua – сайт Інституту спеціальної педагогіки НАПН України.